

Тема. Визначення поняття «раціоналізаторська пропозиція», її критерії. Авторство на раціоналізаторську пропозицію і порядок оформлення документації

- 1. Визначення поняття «раціоналізаторська пропозиція», її критерії.**
- 2. Авторство на раціоналізаторську пропозицію і порядок оформлення документації.**

1. Визначення поняття «раціоналізаторська пропозиція», її критерії

Раціоналізаторською пропозицією є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності. Основна вимога до раціоналізаторської пропозиції – наявність технічного рішення.

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес.

Раціоналізаторська діяльність — це найбільш поширений вид технічної творчості, яка за своєю новизною і технічним рівнем є нижчою від винахідництва. Проте цей вид творчості доступний практично кожному працівникові і тому він за своїми масштабами перевищує винахідництво. Наведені деякі інші чинники роблять раціоналізаторську діяльність чи не найбільш ефективною. Своїм масовим застосуванням раціоналізаторські пропозиції інколи здатні давати більший економічний ефект, ніж винаходи. Економія від використання раціоналізаторських пропозицій у підсумку буває більшою, ніж від використання винаходів.

До раціоналізаторської пропозиції за загальним правилом встановлюється три необхідні вимоги (критерії):

1. вона має стосуватися профілю підприємства, якому ця пропозиція подана;
2. має бути новою;
3. має бути корисною підприємству, якому вона подана.

Ознаки раціоналізаторської пропозиції.

Щоб правильно кваліфікувати поступаючі від раціоналізаторів пропозиції, необхідно знати шість ознак рацпропозиції:

1-а: пропозиція повинна носити технічний характер, тобто відноситись до конструкції (будови), технологічного процесу (способу), матеріалу (речовини);

Пропозиції, що допомагають організаційно налагодити господарство, упорядкувати штами, спростити облік, покращити зберігання матеріалів та ін.,

рахуються організаційно-господарськими, оскільки в них немає елементів технічного рішення і, тому, до категорії раціоналізаторських вони не відносяться.

2-а: технічне рішення повинно бути обгрунтоване, тобто вміщати конструктивне або технологічне розроблення і, при необхідності, експериментальне підтвердження. Висунуте завдання повинно бути повністю вирішене. Опис пропозиції повинен бути достатньо повним, щоб його можна

28

було впровадити у виробництво не лише автору, але і будь-якому спеціалістові

даної галузі виробництва.

3-я: пропозиція повинна мати новизну. Пропозиція признається новою для даного підприємства, організації, установи, якщо до подачі заяви:

- таке ж на даному підприємстві не застосовується;
- не було раніше заявлено іншою особою;
- не було передбачено наказами або розпорядженням адміністрації, не було розроблено технічними службами підприємства або вищестоящої організації;
- не повторює технічне рішення типової технології, стандартів;
- не було опубліковано в інформаційних виданнях.

4-а: пропозиція повинна бути корисною, тобто давати економічний або

інший позитивний ефект (покращити якість продукції, техніку безпеки, забезпечити економію матеріалів або електроенергії, полегшити працю та ін.).

Пропозиція не признається раціоналізаторською, якщо вона погіршує якість продукції, що виробляють, за винятком випадків, коли вирішується, наприклад, завдання щодо створення замінників дефіцитних матеріалів.

Пропозиція не признається корисною, якщо вона разом з підвищенням продуктивності праці знижує безпеку праці.

5-а: пропозиція повинна носити творчий характер, тобто створюватися самостійно. Допускається переробка відомої пропозиції відповідно до конкретних умов виробництва.

Пропозиція, яку взято із технічної літератури або із досвіду інших підприємств, не є раціоналізаторською, оскільки в ній немає технічної творчості автора. Автор у даному випадку лише проявив ініціативу у використанні досвіду.

6-а: раціоналізаторська пропозиція подається в письмовому вигляді за встановленою формою.

При відсутності хоч однієї з ознак пропозиція раціоналізаторською не признається.

2. Авторство на раціоналізаторську пропозицію і порядок оформлення документації.

Права автора раціоналізаторської пропозиції

1. Автор раціоналізаторської пропозиції має право на захист своїх особистих немайнових і майнових прав. Особисті немайнові права автора раціоналізаторської пропозиції захищаються у позовному порядку.

Автор має право на подання заяви на раціоналізаторську пропозицію.

Але за наявності певних відхилень від встановлених вимог йому може бути відмовлено в прийнятті заяви до розгляду. Така відмова може бути оскаржена

керівнику підприємства. Скарга має бути розглянута в 15-денний строк.

Тобто

такі скарги розглядаються в адміністративному порядку. Відмова у визнанні пропозиції раціоналізаторською або у прийнятті її до використання може бути

29

оскаржена керівнику підприємства в 3-місячний строк. У разі незгоди автора

з

прийнятим за його скаргою рішенням або якщо при розгляді скарги рішення не

прийнято, автор може звернутися до суду. В цьому разі передбачено адміністративно-судовий порядок захисту прав автора раціоналізаторської пропозиції. Юридична особа, яка прийняла пропозицію та визнала її раціоналізаторською, має право на виключне її використання в будь-якому обсязі без обмежень.

2. Автор раціоналізаторської пропозиції, як і будь-який інший суб'єкт права інтелектуальної власності, відповідно до чинного законодавства має певні особисті немайнові і майнові права.

До особистих немайнових прав автора раціоналізаторської пропозиції належать: право авторства, право на ім'я, право на назву раціоналізаторської пропозиції, право на пріоритет; до майнових прав — право на винагороду.

Раціоналізатор, подаючи заявку до підприємства про визнання поданої ним пропозиції раціоналізаторською, разом з тим передає підприємству, в разі визнання пропозиції раціоналізаторською, і право на використання за певну винагороду.

Розмір винагороди визначається відповідно до Тимчасового положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій.

3. Право на винагороду має автор або співавтори протягом 2 років з

моменту початку використання раціоналізаторської пропозиції на підприємстві, яке видало автору свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію. Розмір винагороди визначається умовами договору між автором та підприємством, але не може бути менше: 10% прибутку, отриманого щорічно

підприємством від використання раціоналізаторської пропозиції; 2% від частки

собівартості продукції (робіт, послуг), яка стосується раціоналізаторської пропозиції, позитивний ефект від якої не впливає на отримання прибутку.

Винагорода сплачується авторові відповідно до умов договору, але не пізніше 3 місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції.

4. Юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право використовувати її на свій розсуд і в будь-якому обсязі.

Прийнята пропозиція може бути також використана і на інших підприємствах.

Підприємство, що прийняло пропозицію до використання, може направити інформацію про цю пропозицію заінтересованим підприємствам з метою укладення угоди.

Відповідно до обсягу використання раціоналізаторської пропозиції визначається і розмір винагороди, що виплачується автору.

Раціоналізаторська пропозиція подається у формі письмової заявки на спеціальному бланку. РП отримують правову охорону у формі посвідчення на даному підприємстві після експертної оцінки. Суб'єктами права на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична або фізична особа, якій ця пропозиція подана. Автором визнають особу, завдяки творчій праці якої

30

створено пропозицію. Авторами раціоналізаторських пропозицій можуть бути

тільки фізичні особи.

На визнання фізичних осіб авторами рацпропозицій не впливають їхні вік і стан дієздатності. За авторів, які не досягли 14 років або визнані у встановленому законом порядку недієздатними, права здійснюють їхні батьки або опікуни.

Якщо у створенні раціоналізаторської пропозиції брало творчу участь кілька осіб, виникає співавторство. Не можуть претендувати на співавторство особи, які надали автору раціоналізаторської пропозиції тільки технічну допомогу, наприклад, у виготовленні креслень і зразків, виконанні розрахунків,

оформленні документів або проведенні дослідної перевірки рішення.

Після смерті автора раціоналізаторської пропозиції його права, щодо яких допускають правонаступність, переходять до його спадкоємців за законом

або заповітом. Строк дії прав спадкоємців конкретним періодом часу не обмежений.

Для визнання раціоналізаторської пропозиції автор подає заяву з описом суті пропозиції, додаючи при необхідності малюнки, схеми, ескізи.

Заява на раціоналізаторську пропозицію подається тому підприємству, до діяльності якого відноситься пропозиція, не залежно від того працює автор на цьому підприємстві чи ні.

Заява на раціоналізаторську пропозицію повинна бути розглянута і по ній повинне бути прийняте рішення на підприємстві на протязі 15 днів, а в Міністерстві на протязі 1,5 з дня подання. Напротязі вказаних строків автору повинні повідомити або про визнання пропозиції і прийняття її до використання, або про відхилення її з вказанням мотивів відмови. У випадку проведення дослідної перевірки автору повідомляють про прийняте рішення напротязі 15 днів із дня закінчення перевірки. Після винесення рішення про визнання раціоналізаторської пропозиції і про прийняття її до використання

автору видається посвідчення на раціоналізаторську пропозицію, яка підтверджує визнання пропозиції і авторство неї. У випадку співавторства посвідчення на раціоналізаторську пропозицію видається кожному із співавторів з вказанням в ньому інших співавторів. Пропозиція може розцінюватись як раціоналізаторська якщо вона одночасно містить технічне рішення, має своїм об'єктом конструкцію, технологію виробництва або матеріал, володіє новизною як мінімум у межах підприємства, якому вона надана, являється корисною. Якщо вона не відповідає хоча б одному з перерахованих критеріїв, можливість кваліфікації її в якості раціоналізаторської виключається. Раціоналізаторська пропозиція повинна докладно розкрити шляхи і засоби досягнення поставленої мети, відповідати чітко на запитання: що і як потрібно зробити, щоб досягти корисного результату.

Новизна раціоналізаторської пропозиції – пропозиція визнається новою для підприємства, якому вона подана, якщо до подання заяви за встановленою формою, така ж сама пропозиція не використовувалась на даному підприємстві. До раціоналізаторської пропозиції висуваються вимоги місцевої

31

новизни. Тому відомості запропонованої ідеї чи рішення в інших організаціях перевірці не підлягає і на кваліфікацію пропозиції впливу не надає. Пропозиція

визнається корисною, якщо її використання на даному підприємстві дозволяє одержати економічний, технічний або інший позитивний ефект. Якщо ефект від використання пропозиції виникає не на підприємстві, а у споживача, то пропозиція також рахується корисною. Підприємство, що отримало пропозицію може не лише використовувати її, а й передавати (по договору) іншим підприємствам.

Таким чином, показником корисності раціоналізаторської пропозиції є не лише позитивний ефект, отриманий на підприємстві, але і в результаті її використання в народному господарстві країни. Найбільш близький до раціоналізаторської пропозиції винахід (обидва містять технічне рішення задачі). Але для раціоналізаторської пропозиції не вимагається суттєвих відмінностей і абсолютної світової новизни, що обов'язкова для винаходу.